

กรมควบคุมโรค
กองโรคไม่ติดต่อ

รายงานผลการทบทวน

ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการระบาดของโรคโควิด-19
ในระดับโลก และในประเทศไทย

สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ (IHPP)
กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค

กันยายน พ.ศ. 2564

รายงานผลการทบทวนผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการระบาดของโรคโควิด-19
ในระดับโลก และในประเทศไทย

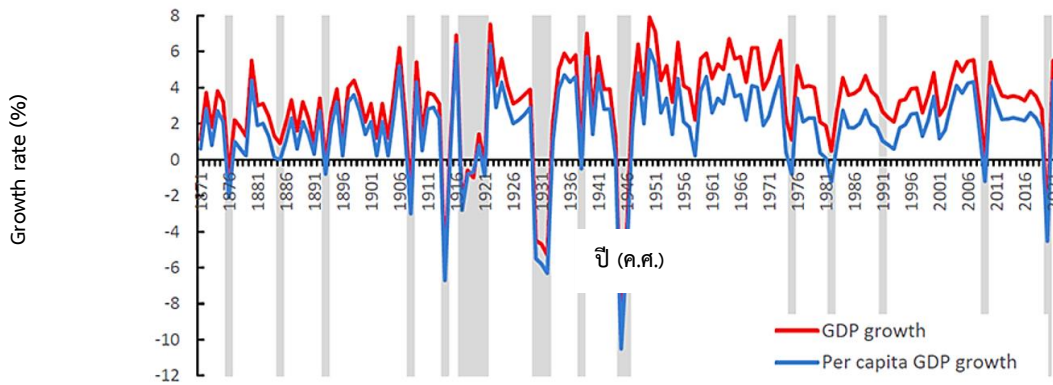
ผู้เขียน	นางสาวไศภิต นาสีบ	สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ (IHPP)
ผู้จัดทำและ บรรณาธิการ	กลุ่มเทคโนโลยี และระบาดวิทยา โทรศัพท์: 0 2590 3892	กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค โทรสาร: 0 2590 3893
สนับสนุนโดย	โครงการวิจัยผลกระทบของสถานการณ์โควิดต่อการป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อในประเทศไทยและการบรรลุเป้าหมายระดับโลกและระดับชาติในการป้องกันควบคุมโรคไม่ติดต่อ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สวสท.) สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ	

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
1. ภาพรวม GDP การเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับโลก และภูมิภาค ASEAN	3
2. ผลกระทบในมิติต่าง ๆ	5
2.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ	5
2.2 กรณีศึกษา: ผลกระทบจากการระบาดโรคโควิด-19 ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	6
2.3 ผลกระทบต่อระบบสุขภาพ	7
2.4 ผลกระทบต่อสภาวะการจ้างงาน	7
3. การเติบโตของภาคธุรกิจบางประเภท และบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัล	7
4. ความขัดแย้งในสังคม/ประชากร ที่เกิดขึ้น	8
5. ผลกระทบในประเทศไทย	9
5.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	9
5.2 ผลกระทบด้านสังคม	11
6. ภาพรวมมาตรการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย	13
7. การบริหารจัดการ และการจัดสรรงบประมาณในประเทศไทย	14
8. Timeline มาตรการทางเศรษฐกิจ และสังคมในประเทศไทย	15
9. Timeline อัตราการว่างงานในประเทศไทย	18
10. Timeline ตัวชี้บ่งชี้ด้านเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย	19
11. Timeline หนี้ครัวเรือน และการบริโภคในประเทศไทย	21
12. เอกสารอ้างอิง	21

1. ภาพรวม GDP การเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับโลก และภูมิภาค ASEAN

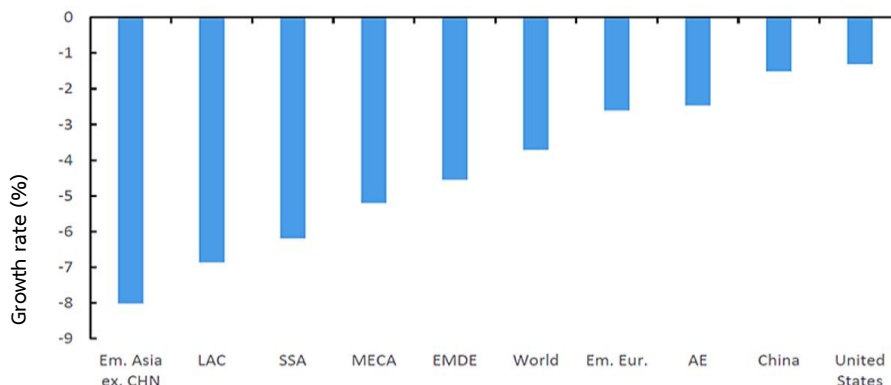
ผลกระทบจากการระบาดโรคโควิด-19 ส่งผลต่อการเติบโตของ GDP โลก ซึ่งเกิดภาวะถดถอยทั่วโลก ลดต่ำที่สุดนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 (1, 2) (ภาพที่ 1) เศรษฐกิจโลกหดตัวร้อยละ 3.5 ในปี 2563 ซึ่งจากรายงานของ World Economic Outlook Report ประจำเดือนเมษายนปี 2564 ที่เผยแพร่โดย IMF กล่าวภาวะเศรษฐกิจโลกจะขาดทุนร้อยละ 7 จากที่เคยถูกคาดการณ์การเติบโตร้อยละ 3.4 เมื่อเปรียบเทียบกับเดือนตุลาคม 2562 และเกือบทุกประเทศทั่วโลกมีการเติบโตติดลบและภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจที่ชัดเจน (ภาพที่ 2)

Sources: Bolt et al. (2018), Kose, Sugawara, and Terrones (2019, 2020), and IMF-WEO Apr-2021. Shaded areas refer to global recessions.

ภาพที่ 1: การเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมโลก (Global GDP growth) และการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมโลกต่อประชากร (Per capita GDP growth) รายปี ตั้งแต่ปี ค.ศ.1871 ถึง ค.ศ.2021(2)

แม้จะมีการคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจโลกจะฟื้นตัวในปี 2564 แต่ระดับของ GDP ณ สิ้นปี 2564 ทั้งในตลาดเกิดใหม่และประเทศกำลังพัฒนา (EMDE) คาดว่ายังคงต่ำกว่าระดับปกติก่อนเกิดการระบาดของโรคโควิด-19 เช่นเดียวกับผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยประเทศกำลังพัฒนาประสบความสูญเสียมากที่สุด กองทุนการเงินระหว่างประเทศ คาดการณ์ว่าในปี 2567 GDP โลกจะอยู่ที่ร้อยละ 3 (ร้อยละ 6 สำหรับประเทศที่มีรายได้ต่ำ (LICs) ต่ำกว่าสถานการณ์ที่ไม่มีโควิด ในทำนองเดียวกัน ประมาณการว่า GDP ของแอฟริกาใต้มักจะต่ำกว่าก่อนการระบาดโรคโควิด-19 อย่างน้อยร้อยละ 1-4 ซึ่งขึ้นอยู่กับระยะเวลาของความรุนแรงการระบาดด้วย

Source: IMF-WEO Apr-2021. Note: AE = Advance economies; Emerging Asia ex. CHN = emerging and developing Asia excluding China; EM. Eur = Emerging and developing Europe; LAC = Latin America and the Caribbean; MECA = Middle East and Central Asia; SSA = sub-Saharan Africa.

ภาพที่ 2: อัตราการเติบโตผลิตภัณฑ์มวลรวมโลก (GLOBAL GDP Growth) ในกลุ่มประเทศต่างๆ ปี ค.ศ.2020

มีการจัดสรรงบประมาณการคลัง เพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพจำนวนมากอย่างรวดเร็วโดยมีการสนับสนุนทางการเงินสูงถึงเกือบ 16 ล้านล้านดอลลาร์ (ประมาณร้อยละ 15 ของ GDP โลก) ในปี 2563 อย่างไรก็ตาม ชีตความสามารถของประเทศต่าง ๆ ในการดำเนินการแตกต่างกันไป โดยเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ ในการลดผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 ได้แก่ 1) มาตรการทางการคลัง 2) ความสามารถของรัฐ และ 3) โครงสร้างตลาดแรงงาน โดยทั้ง 3 เงื่อนไขนี้ต้องมีการดำเนินการอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการต้องเผชิญกับความขัดแย้งที่สำคัญจากการปรับตัวในระบบการทำงาน ความยากจน และความเหลื่อมล้ำในระดับสูงจากวิกฤติการณ์ระบาดนี้

ช่วงกลางปี 2564 การแพร่กระจายของโรคโควิด-19 สายพันธุ์ใหม่ต่าง ๆ ได้ส่งผลให้การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของโลกยังคงชะลอตัวอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าโดยภาพรวมประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีสัดส่วนในการฉีดวัคซีนให้แก่ประชาชนในประเทศของตนเองสูงขึ้นแล้วก็ตาม แต่ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนายังมีสัดส่วนในการฉีดวัคซีนค่อนข้างต่ำ เช่น ลาตินอเมริกาและแคริบเบียน เอเชียและมีอัตราการเสียชีวิตสูงสุด (เสียชีวิต 187 รายต่อประชากร 100,000 คน ณ วันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2564) และ GDP หดตัวมากที่สุดในปี 2563 (-7.3%) โดยข้อมูลองค์การสหประชาชาติ กล่าวว่าหากเปรียบเทียบการคาดการณ์ GDP ล่าสุดกับก่อนการระบาด ความสูญเสียที่คาดการณ์ไว้สูงขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 6.5 สำหรับกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว และร้อยละ 7.5 สำหรับประเทศกำลังพัฒนา (3)

สำหรับในกลุ่มประเทศอาเซียน GDP หดตัวลงเหลือร้อยละ 4.0 ในปี 2563 โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank; ADB) ได้มีการคาดการณ์ว่า GDP จะขยายตัวร้อยละ 4.4 ในปี 2564 และขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.1% ในปี 2565 โดยขึ้นอยู่กับนโยบายและปัจจัยภายในของแต่ละประเทศ เช่น การหยุดชะงักทางการเมืองของพม่า เป็นต้น ตารางที่ 1(4)

ตารางที่ 1 : การคาดการณ์อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวม และภาวะเงินเฟ้อในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ร้อยละต่อปี)

GDP growth rate and inflation, % per year								
	GDP growth				Inflation			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Southeast Asia	4.4	-4.0	4.4	5.1	2.1	1.2	2.4	2.4
Brunei Darussalam	3.9	1.2	2.5	3.0	-0.4	1.9	0.7	0.7
Cambodia	7.1	-3.1	4.0	5.5	1.9	2.9	3.1	3.0
Indonesia	5.0	-2.1	4.5	5.0	2.8	2.0	2.4	2.8
Lao People's Dem. Rep.	4.7	-0.5	4.0	4.5	3.3	5.1	4.5	5.0
Malaysia	4.3	-5.6	6.0	5.7	0.7	-1.1	1.8	2.0
Myanmar	6.8	3.3	-9.8	...	8.6	5.7	6.2	...
Philippines	6.1	-9.6	4.5	5.5	2.5	2.6	4.1	3.5
Singapore	1.3	-5.4	6.0	4.1	0.6	-0.2	1.0	1.2
Thailand	2.3	-6.1	3.0	4.5	0.7	-0.8	1.1	1.0
Timor-Leste	1.8	-7.9	3.4	4.3	1.0	0.5	2.0	2.0
Viet Nam	7.0	2.9	6.7	7.0	2.8	3.2	3.8	4.0

2. ผลกระทบในมิติต่างๆ (5)

การระบาดของโรคโควิด-19 ที่แพร่กระจายไปทั่วโลกได้สร้างผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานและการค้าระหว่างประเทศทั่วโลก เนื่องจากการปิดพรมแดน และการห้ามเคลื่อนย้ายผู้คน ทำให้การท่องเที่ยวหยุดชะงักอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน และคนหลายล้านคนต้องเผชิญกับโอกาสที่จะตกงาน รัฐบาลทุกประเทศได้ออกมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างเข้มข้น เพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง

2.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ความรุนแรงของผลกระทบทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับสองปัจจัย ได้แก่ 1) ระยะเวลาของการจำกัดการเคลื่อนย้ายของผู้คน และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในประเทศและ 2) ประสิทธิภาพของการตอบสนองทางการเงินในช่วงวิกฤตการณ์ โดยการให้ความสำคัญกับการใช้จ่ายด้านสุขภาพเพื่อควบคุมการแพร่กระจายของโรค และการสนับสนุนรายได้แก่ครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการระบาดใหญ่ จะช่วยลดโอกาสที่เศรษฐกิจจะถดถอยลงได้

ธนาคารโลกได้รายงานว่าการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้เศรษฐกิจโลกเสียหายเป็นวงกว้างที่สุดในรอบ 150 ปี นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1870 ซึ่งประเมินว่าเศรษฐกิจโลกปี 2563 จะติดลบประมาณร้อยละ 5.2 ขณะเดียวกันความรุนแรงของวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้ อาจจะทำให้ประชากรโลก 70-100 ล้านคน เข้าสู่ภาวะยากจนสุดขีด ประเทศจีนอาจจะเป็นประเทศเดียวในโลกที่เศรษฐกิจยังมีแนวโน้มเติบโตเป็นบวกในลักษณะชะลอตัว ซึ่งจะมีส่วนลดครึ่งการฟื้นตัวของประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะชาติที่พึ่งพาการส่งออก สำหรับเศรษฐกิจจีนในปีนี้จะเติบโตประมาณร้อยละ 1 ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ ล้วนมีแนวโน้มขยายตัวเป็นลบ เช่น สหรัฐอเมริกา ติดลบร้อยละ 6.1, กลุ่มยูโรโซนติดลบร้อยละ 9.1, ญี่ปุ่นติดลบร้อยละ 6.1, บราซิลติดลบร้อยละ 8, เม็กซิโก ติดลบร้อยละ 7.5 และอินเดียติดลบร้อยละ 3.2 ตามลำดับ

นอกจากนี้ ความผันผวนของตลาดการเงินที่สูงจะส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจผ่านช่องทางสินเชื่อ และการลงทุน ราคาหุ้นที่ต่ำลงจะเพิ่มอัตราส่วนหนี้สินต่อทุนของบริษัทที่มีสูงขึ้น การจำกัดการเข้าถึงสินเชื่อและเพิ่มโอกาส ในการผิดนัดชำระหนี้และเกิดภาวะล้มละลาย ธนาคารอาจถูกบังคับให้ลดการปล่อยสินเชื่อ ซึ่งเป็นการเพิ่มแรงกดดันในตลาดสินเชื่อการกระทำเช่นนี้จะส่งผลให้สมดุลของธนาคาร และข้อจำกัดความสามารถของธนาคารในการขยายสินเชื่อ และเพิ่มความเปราะบางของระบบธนาคารในประเทศ

จากข้อมูลขององค์การการค้าโลก พบว่า ในไตรมาส 2 ของปี 2563 การส่งออกโลกในหลายภูมิภาคหดตัวอย่างมาก เช่น อเมริกาเหนือ (-25.8%) ยุโรป (-20.4%) เอเชีย (-7.2%) แต่ในไตรมาสที่ 4 การส่งออกในภูมิภาคเอเชียกลับมาเป็นบวก (+7.7%) ซึ่งสาเหตุมาจากที่ประเทศในเอเชียได้รับผลกระทบจากโรคโควิด-19 น้อยกว่าภูมิภาคอื่นและเป็นกลุ่มประเทศที่ผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคที่โลกต้องการ รวมถึงสินค้ากลุ่มสุขภาพ และเวชภัณฑ์ต่างๆ

ในด้านกลุ่มสินค้า การผลิต และการส่งออกสินค้า บริการ และการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการหดตัวลง แต่สำหรับสินค้าอิเล็กทรอนิกส์รวมทั้งคอมพิวเตอร์กลับขยายตัว และขยายตัวอย่างต่อเนื่องในปี 2564 ตอบสนองความต้องการของภาคธุรกิจและครัวเรือนที่ยังคงต้องทำงานจากที่บ้าน อย่างไรก็ตามในปี 2564 แม้ว่าเศรษฐกิจโลกที่ฟื้นตัวขึ้นต่อเนื่องชัดเจน ซึ่งส่งผลดีต่อแนวโน้มส่งออกในหลายๆประเทศในไตรมาสแรก ของปี 2564 แต่สถานการณ์การกลายพันธุ์ของเชื้อโควิด-19 โดยเฉพาะสายพันธุ์เดลตาที่ระบาดได้ง่าย และมี

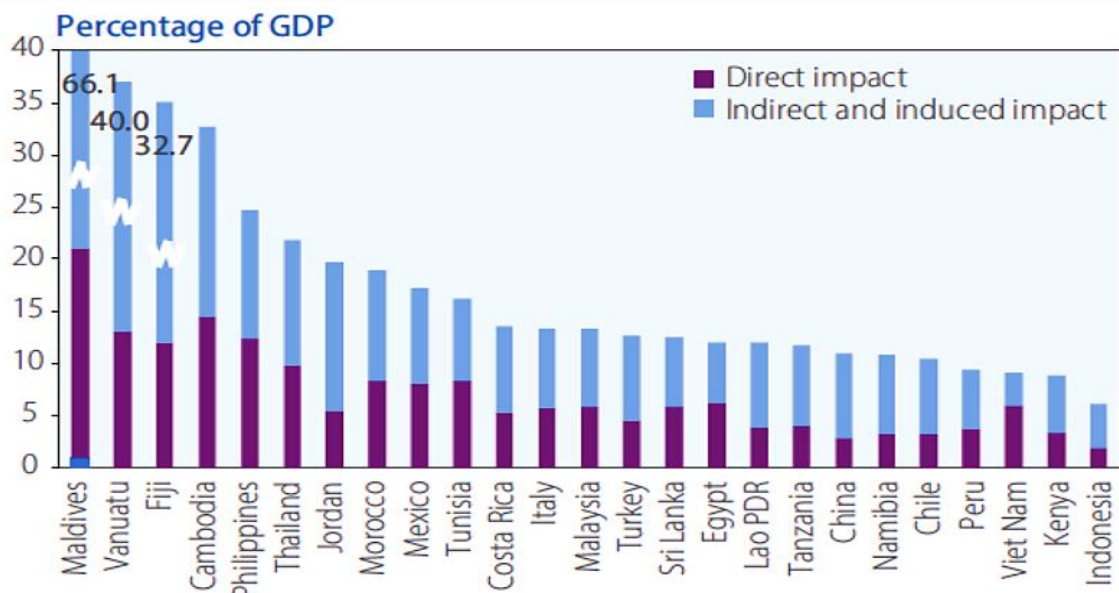
ความรุนแรง ส่งผลให้จำนวนผู้ติดเชื้อโรคโควิด-19 ยังคงพุ่งสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีการคาดการณ์ว่า อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ให้ลดลงในครึ่งปีหลังของปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายและมาตรการของแต่ละประเทศในการควบคุมความรุนแรงของการระบาดได้มากน้อยเพียงใด (6)

2.2 กรณีศึกษา: ผลกระทบจากการระบาดโรคโควิด-19 ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การระบาดใหญ่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั่วโลกอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน หลายประเทศปิดพรมแดน การเดินทางทั้งในประเทศและต่างประเทศต่างหยุดชะงัก ในเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ปริมาณผู้โดยสารทางอากาศของจีนลดลงร้อยละ 84.5 เมื่อเทียบเป็นรายปี ขณะที่ศรีลังกาและเวียดนามมีจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นเลขสองหลักการจำกัดการเดินทางระหว่างประเทศที่ยืดระยะเวลาออกไปได้ ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อประเทศกำลังพัฒนาที่พึ่งพาการท่องเที่ยวสูง เช่น บาฮามาส กาโบแวร์เด มัลดีฟส์ และวานูอาตู ซึ่งเดิมการท่องเที่ยวคิดเป็นสัดส่วนเกือบร้อยละ 20 ของ GDP และเกือบร้อยละ 60 ของรายได้ ได้จากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

นอกจากนี้ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 80 ของธุรกิจภาคการท่องเที่ยว ซึ่งครอบคลุมพนักงานประมาณ 123 ล้านคนทั่วโลก ดังนั้นประเทศที่พึ่งพารายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จะมีอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของแรงงานกลุ่มนี้ที่มีทักษะต่ำ (ภาพที่ 3)(5)

Contribution of travel and tourism sector to GDP

Source: World Travel and Tourism Council (WTTC).

Note: The direct impact refers to GDP generated by industries that deal directly with tourists, including hotels, travel agents, and airlines, and is consistent with the total GDP calculated in the Tourism Satellite Account. The indirect impact is a result of business-to-business transactions as a result of tourism activity. The induced impact measures the increase in household-to-business activity.

ภาพที่ 3: สัดส่วน (ร้อยละ) ของผลิตภัณฑ์มวลรวมที่เกิดจากการผลิตภาคการท่องเที่ยวในประเทศต่างๆที่มีรายได้หลักจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว(5)

เมื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศยังคงไม่สามารถดำเนินการได้ปกติดังเช่นก่อนเกิดการระบาด และมีขั้นตอนยุ่งยากในการเดินทางไม่ว่าจะเป็นการฉีดวัคซีน และมาตรการกักตัว ซึ่งขึ้นอยู่กับมาตรการของประเทศนั้น ๆ ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในหลายประเทศปรับตัวมุ่งเน้นให้ประชาชนเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของตัวเอง โดยมีการร่วมมือกับรัฐบาลในการออกมาตรการต่างๆ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว และให้ความสำคัญกับมาตรการทางด้านสาธารณสุขอย่างเข้มงวด อย่างไรก็ตามในหลายๆ ประเทศก็มีนโยบายเชิงรุกเพื่อฟื้นฟูการท่องเที่ยว เช่น นโยบาย Travel Bubble หรือการเปิดท่องเที่ยวแบบจับคู่เดินทางเฉพาะประเทศที่ควบคุมการระบาดของโควิด-19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย เอสโตเนีย ลัตเวีย และลิทัวเนียเป็น 3 ประเทศแรกในทะเลบอลติกในยุโรป ได้มีการเปิดให้ประชาชนเดินทางได้อย่างอิสระ

2.3 ผลกระทบต่อระบบสุขภาพ

การระบาดของโรคโควิด-19 ไม่เพียงแต่จะกีดการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสุขภาพที่ยั่งยืนในระยะสั้นอีกด้วย ความเปราะบางของระบบการดูแลสุขภาพของประเทศต่างๆ ที่มีอยู่เดิมหลายประเทศกำลังเผชิญกับความท้าทายด้านสาธารณสุขที่สำคัญอยู่แล้ว เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคหัด เอชไอวี และวัณโรค ทำให้มีอุปสรรคในการจัดสรรทรัพยากรสำหรับการระบาดครั้งใหม่ เนื่องด้วยทรัพยากรยังต้องจัดสรรให้กับโรคอื่น ๆ ด้วย เช่น กลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกา

2.4 ผลกระทบต่อสถานะการจ้างงาน

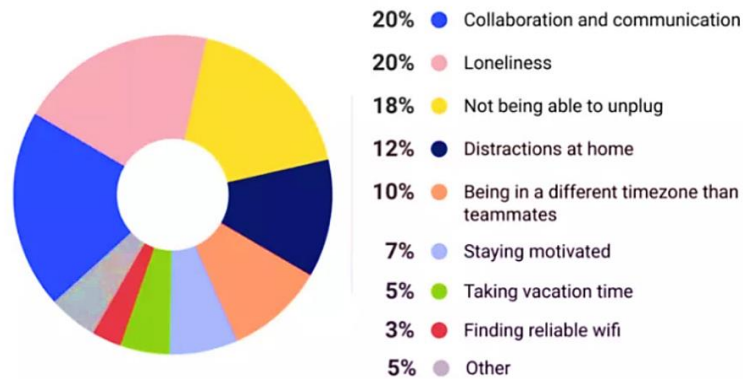
การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ส่งผลต่อการจ้างงานและรายได้ที่แตกต่างกัน แม้แต่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว หลักฐานแสดงให้เห็นว่าผู้ที่อยู่ระดับล่างสุดของการกระจายรายได้จะได้รับผลกระทบมากที่สุด คนงานที่มีรายได้น้อยมักจะได้รับการคุ้มครองจากตลาดแรงงานน้อยกว่า หลายคนได้รับเงินเป็นรายชั่วโมงโดยปกติ การลาป่วยจะได้รับค่าจ้างเพียงเล็กน้อยหรือไม่ได้รับเลย นอกจากนี้ อุตสาหกรรมที่ต้องการความใกล้ชิดทางกายภาพ ซึ่งมักพึ่งพาแรงงานที่มีรายได้น้อย ได้รับผลกระทบมากที่สุด ดังนั้นการระบาดจึงทำให้ส่งผลกระทบต่อทั้งตัวอุตสาหกรรมเอง และแรงงานที่มีรายได้น้อยด้วย เช่น การขายปลีก และอุตสาหกรรมบริการด้านอาหาร ซึ่งต้องการความใกล้ชิดทางกายภาพกับผู้อื่น โดยในกรณีของสหรัฐอเมริกา มีอุตสาหกรรมลักษณะนี้มากถึง 1 ใน 4

3. การเติบโตของภาคธุรกิจบางประเภท และบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัล (7, 8)

การระบาดของโรคโควิด-19 แม้จะสร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมอย่างรุนแรง อย่างไรก็ตามบริษัทที่เปลี่ยนแปลงไปได้ทำให้ภาคธุรกิจบางประเภท ได้เติบโตอย่างก้าวกระโดด นั่นก็คือ ธุรกิจเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในยุคแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากผลสำรวจของ McKinsey Global พบว่าส่วนแบ่งทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ดิจิทัลหรือผลิตภัณฑ์ที่เปิดใช้งานทางดิจิทัลในพอร์ตโฟลิโอได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วง 7 ปีที่ผ่านมาและเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงที่มีการระบาดใหญ่

แพลตฟอร์มออนไลน์ได้ปรับกลยุทธ์เพื่อดึงดูดลูกค้าเพิ่มขึ้น อีกทั้งหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา และจีน ร้านอาหารหลายแห่ง นอกจากจะจ้างคนในการบริการจัดส่งสินค้าแล้ว ยังได้หันมาใช้หุ่นยนต์ส่งสินค้าในสถานที่ใกล้บ้านเพื่อเป็นการลดการสัมผัสระหว่างคนสู่คนอีกด้วย มีการจ่ายเงิน

ผ่านระบบ E-payment หรือการชำระเงินแบบดิจิทัลสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การทำงานแบบ Work from home หรือการทำงานทางไกล มีส่วนเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เช่น การประชุมเสมือนจริงผ่านโปรแกรมต่างๆ ระบบคอมพิวเตอร์แบบคลาวด์ (Cloud technology) เครื่องมือเทคโนโลยีในการทำงานร่วมกัน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ยังปรากฏปัญหา และความท้าทายขึ้นด้วยเช่นกัน โดยนักจิตวิทยาของสหรัฐฯ ยืนยันว่า มีผู้ป่วยที่มีอาการทางจิตเพิ่มมากขึ้นในช่วงที่ทำงานจากที่บ้าน กลุ่มคนทำงานหลายรายมีปัญหาเรื่องการหาสมดุลในการทำงานและการพักผ่อน (9) โดยคนทำงานส่วนใหญ่ มีความท้าทายกับความยากลำบากในการทำงานร่วมกันและการติดต่อสื่อสาร และต้องเผชิญกับความโดดเดี่ยวมากที่สุด (ภาพที่ 4) (10)

ภาพที่ 4 : ปัญหา และอุปสรรคสำคัญในการทำงานระยะไกล(10)

นอกจากนี้ การที่ต้องอยู่คนเดียวมากขึ้นหรืออยู่ในบริเวณเดิมในระยะเวลาานานๆ ผู้คนส่วนมากจึงเข้าอินเทอร์เน็ตเพื่อแก้เบื่อ ซึ่งนำไปสู่การเกิดกิจกรรมดิจิทัลขึ้น หรือที่เรียกว่า Online Entertainment เช่น วิดีโอสตรีมมิ่ง หรือ เกมออนไลน์ หรือคอนเสิร์ตสตรีมมิ่ง เป็นต้น จะเห็นได้จากรายงานของ Global Digital Report ของ We Are Social และ Hootsuite ได้จัดทำการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคด้าน Digital และ Social Media ทั่วโลก พบว่าในเดือนกรกฎาคม ปี 2564 มีผู้ใช้อุปกรณ์พกพาทั่วโลกมากถึง 5.27 พันล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 67 ของประชากรทั้งโลก มีจำนวนผู้ใช้โทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.3 หรือเพิ่มขึ้น 117 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นผู้ใช้ใหม่เกือบ 10 ล้านคนต่อเดือน มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกมากกว่า 4.80 พันล้านคน คิดเป็นร้อยละ 61 ของประชากรโลกทั้งหมด โดยมีผู้ใช้โซเชียลมีเดียเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 13 เมื่อเปรียบเทียบกับเวลาในช่วงปี 2563 โดยข้อมูลล่าสุดในเดือนกรกฎาคม 2564 มีผู้ใช้โซเชียลมีเดียมากถึง 4.48 พันล้านคนทั่วโลก เท่ากับเกือบร้อยละ 57 ของประชากรทั้งหมดของโลก(11)

4. ความขัดแย้งในสังคม/ประชากร ที่เกิดขึ้น (12)

กลุ่มคนเปราะบาง เป็นกลุ่มที่มีโอกาสได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพและเศรษฐกิจมาก เช่น คนไร้บ้าน ไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักแหล่งจึงมีความเสี่ยงสูงต่อโรคระบาด คนรายได้ต่ำ หรือคนที่ไม่มีงาน ได้รับผลกระทบจากการจำกัดการเดินทาง และการเว้นระยะห่างทางสังคม ทำให้โอกาสในการจ้างงานน้อยลง เกิดความหวาดกลัว วิดกกังวลถึงรายได้ เป็นต้น ซึ่งวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้เพิ่มความไม่เท่าเทียม การกีดกัน การเลือกปฏิบัติ และความขัดแย้งในสังคม โดยกลุ่มคนเหล่านี้ยังไม่ได้รับการคุ้มครอง หรือไม่สามารถเข้าถึงการบริการภาครัฐ

ผู้สูงอายุมีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อโรคโควิด-19 โดยเฉพาะ ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรัง เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและหลอดเลือด และโรคเบาหวาน ผู้สูงอายุไม่เพียงแต่ต้องดิ้นรนกับความเสี่ยงด้านสุขภาพที่มากขึ้นเท่านั้น แต่ยังมีแนวโน้มที่จะไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองในยามที่ต้องอยู่โดดเดี่ยวได้น้อยลงด้วย แม้ว่ามาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมจะมีความจำเป็นในการลดการแพร่กระจายของโรค แต่ถ้าไม่ดำเนินการอย่างถูกต้อง มาตรการดังกล่าวยังสามารถนำไปสู่การแยกจากสังคมที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุในเวลาที่ต้องการการช่วยเหลือใกล้ชิด และสนับสนุนมากที่สุด นอกจากนี้ การเกิดวาทกรรมที่ว่าผู้สูงอายุอาจถูกมองว่าอ่อนแอ ไม่ใช่กลุ่มคนสำคัญ และเป็นภาระต่อสังคม จึงมีการเลือกปฏิบัติตามอายุดังกล่าวอาจปรากฏในการให้บริการ เนื่องจากการปฏิบัติต่อผู้สูงวัยอาจถูกมองว่ามีคุณค่าน้อยกว่าการปฏิบัติต่อคนรุ่นใหม่

คนพิการต้องเผชิญกับความท้าทายในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ เนื่องจากขาดความพร้อมในการเข้าถึงได้ทั้ง ในแง่ ทางการเงิน การตีตรา และการเลือกปฏิบัติ ตลอดจนความเสี่ยงทางสุขภาพเดิม หากติดเชื้อจากโรคโควิด-19 การหยุดชะงักของการบริการและการสนับสนุน ความลำบากในการเข้าถึงสื่อและข่าวสารด้านสุขภาพในการดูแลและป้องกันตัวเองในช่วงระบาดของโรค เนื่องจากความครอบคลุมในการเผยแพร่ข้อมูลในกลุ่มประชากรทุพพลภาพ นอกจากนี้ การดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคลของคนพิการก็ยังปฏิบัติได้ลำบากมากกว่า ยิ่งในสถานการณ์ที่มีการหยุดชะงักของบริการ และการสนับสนุน และมีการจำกัดการเข้าถึง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสินค้าและบริการ

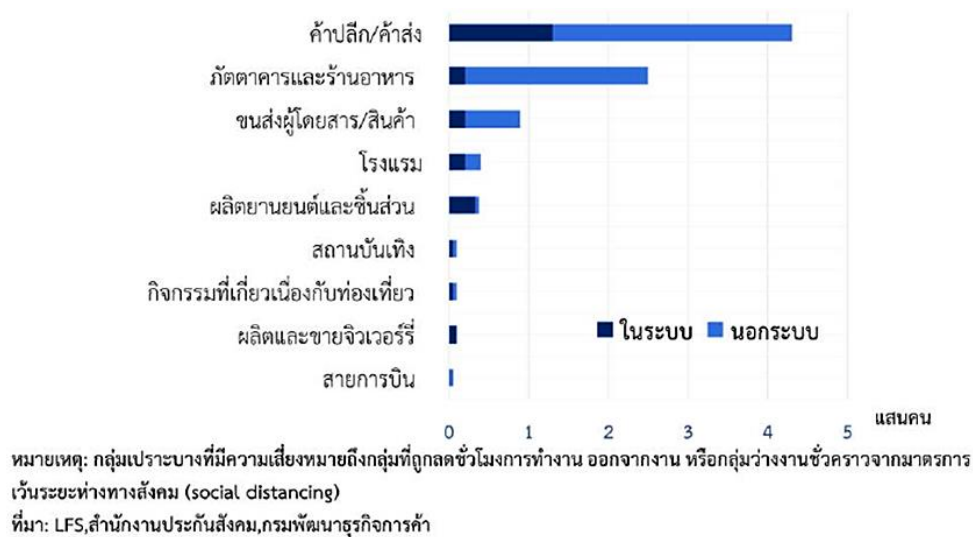
เยาวชนมากกว่าหนึ่งพันล้านคนไม่ได้ไปโรงเรียน ภายหลังจากปิดโรงเรียน และมหาวิทยาลัย ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้การศึกษาและการเรียนรู้หยุดชะงัก ซึ่งอาจมีผลกระทบในระยะกลางและระยะยาวต่อคุณภาพการศึกษา ของเยาวชน ถึงแม้จะมีพยายามปรับรูปแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีการเรียนออนไลน์เข้ามาทดแทนเพื่อประคับประคองให้การเรียนการสอนพอดำเนินต่อไปได้ แต่ในความจริงประสิทธิภาพก็ยังไม่เทียบเท่าการเรียนในห้องเรียนตามปกติ ผลการศึกษาวิจัยเบื้องต้น ใน 4 ประเทศยุโรป ได้แก่ เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ สวิสเซอร์แลนด์ และอังกฤษ พบว่า เกิดการสูญเสียการเรียนรู้ขึ้นจริงระหว่างช่วงปิดโรงเรียนแม้ว่าจะมีการเรียนออนไลน์ก็ตาม และยิ่งไปกว่านั้น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ยังเพิ่มขึ้นอีกด้วย(13) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เตรียมการตั้งรับนี้ ผู้สอน และผู้ปกครองต้องปรับตัวและพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลไปด้วยกัน มีการคาดการณ์ว่าการศึกษาระหว่างการเรียนทางไกลกับการเรียนในห้องเรียนอาจจะกลายเป็นรูปแบบหลักของการศึกษาต่อจากนี้ไปในอนาคต(14)

5. ผลกระทบในประเทศไทย

5.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ในการระบาดระลอกแรกนั้น ผลกระทบจากมาตรการต่าง ๆ ที่ภาครัฐที่ออกมา ไม่ว่าจะเป็นมาตรการ Lockdown หรือการหยุดชะงักลง แม้ว่าจะมีการใช้จ่ายภาครัฐผ่านมาตรการเยียวยาเพื่อประคับประคองเศรษฐกิจก็ตาม ซึ่งสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ประเมินว่าการระบาดของโรคโควิด-19 กระทบต่อการจ้างงานแรงงานใน 9 สาขาการผลิต ครอบคลุมแรงงานมากกว่า 8 ล้านคน ซึ่งยังไม่รวมผลกระทบแรงงานในภาคเกษตรอีกหลายล้านคน โดยแรงงานในภาคการท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้อง เช่น การค้าภัตตาคารและโรงแรม ค่อนข้างได้รับผลกระทบ ที่รุนแรง โดยแรงงานส่วนใหญ่อยู่ปิด

เมือง มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม การจำกัดเวลาปิด-เปิด และนั่งในร้านอาหาร ส่งผลให้ธุรกิจหลายประเภทต้องนอกระบบประกันสังคม จึงไม่ได้รับสิทธิประโยชน์กรณีว่างงานจากระบบประกันสังคมตามมาตรา 33(15) (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 : จำนวนแรงงานกลุ่มเปราะบางที่มีความเสี่ยงต่อการถูกลดชั่วโมงการทำงาน ออกจากงาน หรือกลุ่มว่างงานชั่วคราว จากมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม จำแนกตามสาขาการผลิต(15)

นอกจากนี้จากรายงานการสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ด้านเศรษฐกิจ (23 เมษายน – 17 พฤษภาคม 2563) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า มากกว่าครึ่งมีรายได้ลดลง และร้อยละ 33 มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ร้อยละ 14 มีหนี้สินในระบบเพิ่มขึ้น ร้อยละ 14.5 ตกงาน/เลิกจ้าง ร้อยละ 69.7 ได้รับผลกระทบด้านอาชีพและการจ้างงาน อีกทั้งผู้ประกอบการรายเล็กได้รับผลกระทบโดยยอดขายลดน้อยลงร้อยละ 21.8 และร้อยละ 12.6 ต้องปิดกิจการ ในขณะที่ ร้อยละ 12.9 โดนพักงาน หรือเลิกจ้าง โดยไม่ได้เงิน นอกจากนี้ ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อครัวเรือนที่มีต่อกลุ่มเปราะบางทุกกลุ่ม ได้แก่ เด็กเล็ก คนพิการและคนป่วย ได้รับผลกระทบมากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งครัวเรือนที่มีกลุ่มเปราะบางมาก จะได้รับผลกระทบด้านรายได้ที่ลดลงมากกว่ากลุ่มที่เปราะบางน้อย มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นมากกว่า มีหนี้สินมากกว่า อย่างไรก็ตาม กลุ่มเปราะบางมากจะมีหนี้สินน้อยกว่าครัวเรือนที่ไม่มีกลุ่มเปราะบาง

แม้ภาพรวมเศรษฐกิจมหภาคของช่วงปลายปี 2563 จะดูดี แต่เมื่อพิจารณาในบางกลุ่มธุรกิจ พบว่า ยังคงมีผลกระทบที่มีความรุนแรงต่อเนื่อง โดยเฉพาะ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจากต่างประเทศ แม้ว่าภาครัฐจะมีการสนับสนุนมาตรการการท่องเที่ยวในประเทศ แต่ยังคงค่อนข้างจำกัด และพบว่าธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเริ่มปิดกิจการ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 50 ของคนที่ทำงานในภาคการท่องเที่ยวเป็นแรงงานนอกระบบ โดยมากกว่าร้อยละ 70 ของการจ้างงาน ในภาคการท่องเที่ยวอยู่ในกลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งเป็นภาคย่อยที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการปิดกิจการ ส่วนแบ่งของภาคการท่องเที่ยวในการจ้างงาน รวมมีสัดส่วนสูงขึ้นในเขตเมือง ดังนั้นจึงมีแนวโน้มเผชิญการว่างงานสูงกว่า ทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคอ่อนตัวลง โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประมาณการว่าการระบาดระลอกสองจะกระทบแรงงาน จำนวน 4.7 ล้านคน โดยในจำนวนนี้ 1.1 ล้านคนมีความเสี่ยงที่จะตกงาน และอีก 3.6 ล้านคนมีความเสี่ยงที่รายได้จะลดลงอย่างมาก นอกจากนี้ยังพบว่า เงินออมโดยรวมที่เคยเพิ่มขึ้นหลังการระบาดระลอกแรก

(ส่วนหนึ่งอาจมาจากการได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐ) มีแนวโน้มลดลงท่ามกลางการระบาดระลอกใหม่ (ระลอกสอง) ซึ่งอาจแสดงถึงความสามารถในการรองรับผลกระทบน้อยลงสำหรับประชาชนบางกลุ่ม (16)

ภาคการส่งออก มูลค่าการส่งออกของไทยทั้งปี 2563 หดตัวร้อยละ 6 ซึ่งต่ำสุดในรอบกว่า 10 ปี นับตั้งแต่วิกฤต hamburger ในปี 2552 แต่จากตัวเลขเดือนธันวาคม 2563 พบว่า มูลค่าการส่งออกกลับมาขยายตัวได้อีกครั้งร้อยละ 4.7 ซึ่งนับเป็นการขยายตัวสูงสุดในรอบ 22 เดือน นอกจากนี้ การส่งออกเดือน เมษายน 2564 ขยายตัวร้อยละ 13.1 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปี 2563 การนำเข้าขยายตัวร้อยละ 29.8 ส่งผลให้ภาพรวมการส่งออก 4 เดือนแรกของปี 2564 ขยายตัวร้อยละ 4.78 การนำเข้าขยายตัว 13.85% โดยเป็นการขยายตัวจากกลุ่มสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ได้แก่ ยางพารา ผัก/ผลไม้สด ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง เป็นต้น(17)

การระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกสาม ตั้งแต่เดือนเมษายน 2564 เป็นต้นมานั้น มีความรุนแรงอย่างมาก ธนาคารโลกได้ประเมินการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในปี พ.ศ. 2564 คาดว่าน่าจะปรับลดลงจาก ร้อยละ 3.4 ที่เคยคาดการณ์ไว้ในเดือนมีนาคม ลงมาเป็นร้อยละ 2.2 (18) โดยศูนย์วิจัยกสิกรไทยคาดการณ์ว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในไทยในช่วงครึ่งปีหลัง 2564 จากประมาณ 2.5-6.5 แสนคน จะเหลือเพียง 1.5 แสนคน เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิดในประเทศที่ยังพบจำนวนผู้ติดเชื้อสูง ทำให้รัฐบาลไทยจำเป็นต้องใช้มาตรการควบคุมการระบาดในประเทศ ซึ่งไม่เอื้อต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว(19)

สอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รายงานว่า ผลกระทบจากโควิด-19 ระบอบในระลอกที่ 3 ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในประเทศลดลงอีกครั้ง โดยเฉพาะการบริโภค และการลงทุนของภาคเอกชนที่ลดลงร้อยละ 2.5 ถึงแม้ GDP ไตรมาสที่ 2/2564 ขยายตัวร้อยละ 7.5 จากการลดลงร้อยละ 2.6 ในไตรมาสที่ 1/2564 ก็ตาม (20) และช่วงไตรมาส 3 สถานการณ์โควิด-19 มีความรุนแรง และกระจายไปในวงกว้างมากขึ้น ทำให้มีการบังคับใช้มาตรการล็อกดาวน์ในพื้นที่สีแดงเข้มจำนวน 29 จังหวัด ซึ่งคิดเป็นมูลค่าเศรษฐกิจรวมกว่าร้อยละ 77 ของ GDP ทั้งประเทศ กิจกรรมทางเศรษฐกิจจึงได้รับผลกระทบ และทรุดตัวลงไปด้วย

นอกจากนี้ การจ้างงานได้รับผลกระทบรุนแรง โดยเฉพาะกิจการในภาคบริการและกิจการ โดยข้อมูลการจ้างงานในไตรมาสที่ 2 ของปี 2564 ได้แก่ 1) ผู้ว่างงาน/เสมือนว่างงาน (ผู้มีงานทำไม่ถึง 4 ชม ต่อวัน) มีจำนวน 3.0 ล้านคน และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 3.4 ล้านคนในสิ้นปี 2564 ซึ่งเพิ่มขึ้นกว่าช่วงก่อนการระบาดกว่า 1 ล้านคน 2) ผู้ว่างงานระยะยาว (เกิน 1 ปี) 1.7 แสนคน เพิ่มขึ้นกว่าช่วงก่อนการระบาดถึงกว่า 3 เท่าตัว 3) ตัวเลขผู้ว่างงานที่ไม่เคยทำงานมาก่อนมีจำนวน 2.9 แสนคน เพิ่มขึ้นจากช่วงก่อนการระบาดถึง 8.5 หมื่นคน และ 4) แรงงานย้ายถิ่นกลับภูมิลำเนาที่เพิ่มขึ้นจากภาคบริการ/อุตสาหกรรมในเขตเมือง กลับไปยังภาคเกษตรที่มีผลิตภาพต่ำกว่า จำนวน 1.6 ล้านคน สูงกว่าค่าเฉลี่ยช่วงก่อนการระบาดกว่า 1 ล้านคน(21)

5.2 ผลกระทบด้านสังคม

สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงมากที่สุดในการระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 เป็นต้นมา คือ กลุ่มประชาชนที่มีรายได้น้อย รวมถึงกลุ่มเปราะบางอื่น ได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และคนเจ็บป่วย ซึ่งเป็นผลมาจากการสูญเสียรายได้ ทั้งจากการถูกเลิกจ้าง งานน้อยลง และกลายเป็น

ผลกระทบลูกโซ่ ไปถึงการลดลงของคุณภาพชีวิต การไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง หรือการไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงผลจากการมีต้นทุนทางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน

ผลการสำรวจผลกระทบที่เกิดจากการแพร่ระบาดและมาตรการควบคุมโรคระบาด เกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมสังคม ภายใต้ความร่วมมือของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูนิเซฟ ประเทศไทย พบว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนเปราะบางได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดและมาตรการควบคุมของรัฐ โดยปัญหาที่พบมากที่สุดคือการเดินทางเข้ารับบริการทางการแพทย์ที่ยากขึ้น ซึ่งคาดว่าจะเกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น ความหวั่นเกรง ความเสี่ยงในการเดินทางออกนอกที่พักอาศัย ต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากการโดยสารรถรับจ้างแท็กซี่สาธารณะ รวมทั้งการปิดให้บริการของสถานพยาบาลบางแห่งที่ต้องรองรับผู้ติดเชื้อโควิด-19 เป็นต้น นอกจากนี้ในกลุ่มครัวเรือนที่มีเด็กเล็กจะมีปัญหาที่เพิ่มเติมคือการไม่มีเวลาดูแลของผู้ปกครองหรือขาดผู้ดูแลเด็กเล็กจากการที่โรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็กปิดให้บริการ อีกทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์พบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของผู้ตอบ (ร้อยละ 46.2) ไม่พร้อมเรียนในระบบออนไลน์เนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์ในการเรียน เช่น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก หรือแท็บเล็ต (คิดเป็นร้อยละ 23.5 ของครัวเรือนที่ไม่มีความพร้อม) และจากการที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการช่วยเหลือในการเรียนออนไลน์ (คิดเป็นร้อยละ 18.6) (22)

การระบาดที่ลากยาวและรุนแรงมากขึ้นในระลอกใหม่ (ระลอกสอง) ส่งผลกระทบต่อด้านสังคมซ้ำอีกครั้งกับคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะในประชาชนกลุ่มเปราะบาง โดยกลุ่มเปราะบางได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่ากลุ่มอื่นตั้งแต่ระลอกแรก โดยส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้หารายได้หลักในครอบครัวของกลุ่มเปราะบางมักทำงานนอกระบบ ขาดความมั่นคงของการทำงานและรายได้ได้อยู่แล้วตั้งแต่ก่อนเกิดการระบาด จึงมักเป็นกลุ่มแรก ๆ ที่ถูกกระทบรุนแรงในแง่การสูญเสียรายได้ ส่วนด้านสังคมก็ถูกกระทบรุนแรงกว่ากลุ่มอื่น เช่น เด็กในครอบครัวยากจนมีความสามารถในการเรียนรู้ออนไลน์น้อยกว่าเด็กฐานะดี ผู้ปกครองก็มีความพร้อมและความสามารถในการเรียนร่วมกับลูกน้อยกว่า ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวในครอบครัวเปราะบางทุกประเภทก็เข้าถึงบริการทางการแพทย์ลดลงมากกว่า เป็นต้น(22)

นอกจากนี้ การสำรวจกลุ่มคนไร้บ้านในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 พบว่ามีแนวโน้มเกิดคนไร้บ้านหน้าใหม่เพิ่มขึ้นร้อยละ 20-30 หรือประมาณ 300-400 คน จากเดิมที่มีคนไร้บ้านอยู่ราว 1,500 - 1,600 คน โดยสาเหตุหลักมาจากภาวะเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบต่อเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ผู้ประกอบการปิดกิจการ เลิกจ้าง ซึ่งกลุ่มที่มีรายได้น้อย หาเช้ากินค่ำ เมื่อถูกเลิกจ้าง ไม่มีรายได้ ก็ไม่มีเงินจ่ายค่าที่อยู่อาศัย ทำให้บางส่วนต้องกลายมาเป็นคนไร้บ้าน สอดคล้องกับข้อมูลของมูลนิธิกระจกเงา ที่พบว่ากลุ่มคนไร้บ้านทั้งหน้าเก่าและหน้าใหม่ ส่วนใหญ่เข้าไม่ถึงการช่วยเหลือเยียวยาจากภาครัฐ ส่วนการช่วยเหลือที่มีก่อนหน้านี้ เช่น การเปิดศูนย์พักพิงให้กับคนไร้บ้าน ไม่มีความต่อเนื่องและไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของพวกเขา การมีข้อจำกัดเรื่องเวลาเข้า-ออก, มีปัญหาจากอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และไม่ได้ส่งเสริมให้มีการจ้างงาน เพราะสำหรับคนไร้บ้าน สิ่งต้องการเป็นอันดับแรกคือการจ้างงาน เพื่อมีรายได้เลี้ยงชีพและเช่าที่อยู่อาศัย ทำให้คนที่เคยเข้าไปอยู่ในศูนย์พักพิง ตัดสินใจออกมาเป็นคนไร้บ้านอีกครั้ง เพื่อออกจากข้อจำกัด และผลักดันตัวเองออกจากการเป็นคนไร้บ้านได้ (23) นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลคนไร้บ้านของแผนงานสนับสนุนองค์ความรู้เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตคนไร้บ้าน ในช่วงการระบาดระลอกสาม ระหว่างวันที่ 3-8 พฤษภาคม 2564

ใน 4 จังหวัด พบว่าคนไร้บ้าน กว่าร้อยละ 43 เลือกที่จะใช้สิทธิการรักษาในระบบ ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการไม่มีสถานะที่จะเข้าถึงระบบประกันสุขภาพได้ และมากกว่าร้อยละ 58 ไม่เคยเข้าถึงโครงการที่รัฐออกมาตรการมาเยียวยาได้เลย(24)

กลุ่มผู้สูงอายุได้รับผลกระทบในหลายเรื่องเช่นการดูแลตนเอง (การตัดผม การออกกำลังกาย) การซื้อข้าวของเครื่องใช้ การจ่ายตลาด การเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ การเข้ารับบริการทางการแพทย์กรณีเจ็บป่วย โดยสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวในภาพรวมคิดเป็น ร้อยละ 70.1 – 91.8 และสัดส่วนของผู้สูงอายุ ที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวในระดับ “มาก” คิดเป็นร้อยละ 28.2 – 40.9 นอกจากนี้มาตรการปิดสถานดูแลผู้สูงอายุส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะกลุ่มผู้มีภาวะพึ่งพิงที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษอย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้สูงอายุอาจไม่ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องและสร้างภาระการดูแลให้แก่ครอบครัวผู้สูงอายุได้(22, 25)

เด็กและเยาวชน เป็นหนึ่งในกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง ข้อมูลจากสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ได้ติดตามศึกษาปรากฏการณ์ ‘การสูญเสียการเรียนรู้’ (Learning Loss) หรือ ‘Covid Slide’ เป็นปรากฏการณ์การสูญเสียการเรียนรู้ในช่วงโควิดของเด็กนักเรียน การสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์โควิด กรณีปิดเรียนเป็นระยะเวลานานจะพบว่าเด็กขาดการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบนามธรรมและรูปธรรม ยิ่งจะทำให้พัฒนาการของเด็กช้ามากขึ้น นอกจากนี้ พบว่าการระบอบระลอกใหม่ (ระลอกสอง) จะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาใน 2 ประเด็น คือ ปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษา และ ภาวะถดถอยด้านการเรียนรู้ โดยจะยิ่งขยายช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างเมืองและชนบทอีกมากกว่า 2 ปีการศึกษา(13, 26) และจากข้อมูลขององค์การยูนิเซฟ รายงานว่าเด็กที่อาศัยอยู่โดยไม่มีพ่อแม่ใช้เวลากับโซเชี่ยลมีเดีย กิจกรรมออนไลน์ (ร้อยละ 88) ดูทีวี (ร้อยละ 85) เล่นเกมทั้งออฟไลน์และออนไลน์ (ร้อยละ 52) มากกว่าช่วงก่อนโรคโควิด-19 จะระบาด เทียบกับเด็กที่มีชีวิตอยู่กับผู้ปกครองอย่างน้อยหนึ่งคน(27)

จากข้อมูลดังกล่าว กลุ่มเปราะบางเป็นกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นผลความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และการที่ไม่สามารถเข้าถึงหลักประกันหรือสวัสดิการใดๆ มารองรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ระบาดโควิด-19 นอกจากนี้ โครงการวิจัยคนจนเมืองที่เปลี่ยนไปในสังคมเมืองที่กำลังเปลี่ยนแปลงภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ได้ทำการศึกษาในเดือนเมษายน 2563 พบว่า ผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากนโยบายและมาตรการของรัฐคือ กลุ่มลูกจ้าง แรงงานอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนจนเมืองซึ่งต้องตกงานแต่ไม่ได้รับการช่วยเหลือหรือเยียวยาจากทางภาครัฐอย่างทันท่วงที และผู้ประกอบการรายย่อยเป็นอีกส่วนที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงด้วยเช่นกัน(28)

6. ภาพรวมมาตรการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย

นับตั้งแต่การระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ต้นปี 2563 เป็นต้นมารัฐบาลได้ออกมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมการแพร่ระบาด ตั้งแต่การปิดเมืองและการรักษาระยะห่างทางสังคม มาตรการที่นำมาใช้โดยสรุปก็คือ ห้ามเข้าพื้นที่เสี่ยงต่อการติดต่อโรค ห้ามเดินทางเข้า – ออก ประเทศ การตั้งจุดตรวจ จุดสกัด ห้ามออกนอกเคสสถานในเวลาที่กำหนด ปิดสถานที่ท่องเที่ยว สนามกีฬา ปิดสถานบริการ อาทิเช่น ร้านนวดแผนไทย สถานบันเทิง ห้ามเดินทางข้ามเขตจังหวัด มาตรการกักตัว 14 วัน ห้ามชุมนุม หรือมั่วสุม หรือจัดกิจกรรมที่มีคนมารวมตัวกันเป็นจำนวนมาก รวมถึงการประกาศเคอร์ฟิวทั่วประเทศในช่วงเวลา 22.00 – 04.00 น. หรือที่เรียกว่ามาตรการ “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” โดยในระยะแรกนั้นได้รับความร่วมมือจากประชาชน

เป็นอย่างดีทั้งในด้านการพยายามอยู่บ้านและการมีพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการติดเชื้อและแพร่กระจายโรคถึงแม้ว่าประชาชนจำนวนมากจะได้รับผลกระทบต่อรายได้ ซึ่งจากการสำรวจ พบว่าร้อยละ 52.1 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้ลดลงในช่วงมาตรการ อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ เมื่อเทียบกับก่อนมีมาตรการ กลุ่มอาชีพที่มีรายได้ลดลงในช่วงมาตรการ อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ เมื่อเทียบกับก่อนมีมาตรการมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มอาชีพทำการเกษตร (ร้อยละ 88.9), อาชีพอิสระ (ร้อยละ 87.6), ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย (ร้อยละ 87.2), นักเรียน/ นักศึกษา (ร้อยละ 78.0) และรับจ้างรายวัน (ร้อยละ 71.7) (29)

นอกจากนี้ ยังได้มีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจต่างๆ ออกมาเป็นระยะ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน เช่น มาตรการดูแลและเยียวยาผลกระทบจากโรคโควิด-19 ต่อเศรษฐกิจไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมระยะ 1-3 มาตรการบรรเทาผลกระทบต่อประชาชนและผู้ประกอบการธุรกิจ จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโรคโควิด-19 ในระลอกใหม่ (ระลอกสอง) อาทิเช่น โครงการเราชนะ คนละครึ่ง เราชักกันเราเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น เพื่อช่วยเหลือดูแลค่าครองชีพ การดำเนินมาตรการทางการเงินการคลัง เช่น การลดดอกเบี้ยตราดอเบี้ย การลดสินเชื่อธุรกิจ เป็นต้น อีกทั้งเพื่อเป็นลดผลกระทบของการว่างงานยังมีโครงการจ้าง งานระยะสั้นของภาครัฐ (public work) เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเช่น โครงการสร้างงานชั่วคราวพร้อมกับการฝึกฝนปฏิบัติงานจริงของกระทรวงการอุดมศึกษาฯ จำนวน 1 หมื่นอัตรา โครงการจ้างงานในระดับชุมชนของกรมชลประทานอีกกว่า 8 หมื่นอัตรา เป็นต้น

7. การบริหารจัดการ และการจัดสรรงบประมาณในประเทศไทย

ตั้งแต่การระบาดของโรคโควิด-19 ในเดือนมีนาคม 2563 เป็นต้นมา ได้มีการจัดโครงสร้างของศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด ดังนี้ โดยให้ศูนย์บริหารสถานการณ์โรคโควิด -19 (ศบค.) มีการจัดโครงสร้างภายใน ได้แก่

- (1) สำนักงานเลขาธิการ มีรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมืองที่นายกรัฐมนตรี มอบหมายเป็นหัวหน้าสำนักงาน
- (2) ศูนย์ปฏิบัติการ ศูนย์บริหารสถานการณ์ของโรคโควิด - 19 (ศปก.ศบค.) มีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นผู้อำนวยการศูนย์
- (3) ศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินด้านการแพทย์และสาธารณสุข กรณีโรคติดเชื้อของโรคโควิด-19 มีปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นหัวหน้าศูนย์
- (4) ศูนย์บริหารสถานการณ์โรคโควิด - 19 กระทรวงมหาดไทย มีปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นหัวหน้าศูนย์
- (5) ศูนย์ปฏิบัติการมาตรการเดินทางเข้าออกประเทศและการดูแลคนไทยในต่างประเทศ มีปลัดกระทรวงการต่างประเทศเป็นหัวหน้าศูนย์
- (6) ศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินด้านความมั่นคง มีผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นหัวหน้าศูนย์
- (7) ศูนย์ปฏิบัติการด้านนวัตกรรมการแพทย์ และการวิจัยและพัฒนา มีผู้อำนวยการ สำนักงานวิจัยแห่งชาติเป็นหัวหน้าศูนย์

สำหรับการจัดสรรงบประมาณในช่วงปีงบประมาณ 2563 – 2564 รัฐบาลจัดสรรวงเงินงบประมาณจากทั้งงบกลาง กรณีฉุกเฉิน และพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยา

และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 ไปแล้วทั้งสิ้น
จำนวน 87,862 ล้านบาท แบ่งเป็น

- ค่าตอบแทนเสี่ยงภัยให้กับบุคลากรทางการแพทย์ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานภาคสนาม และ อสม. 22,146 ล้านบาท
- การจัดซื้อจัดหาครุภัณฑ์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ 1,824 ล้านบาท
- ค่ารักษาพยาบาลผู้ป่วยโควิด 29,304 ล้านบาท
- ค่าใช้จ่ายด้านวัคซีน ทั้งการวิจัยพัฒนาในประเทศ รวมไปถึงค่ารักษากรณีอาการไม่พึงประสงค์จากวัคซีน ด้วย 21,134 ล้านบาท
- การเฝ้าระวัง ป้องกันและค้นหาเชิงรุก 6,483 ล้านบาท
- การจัดตั้งสถานกักตัวของรัฐ (State Quarantine – SQ) และ สถานที่กักกันโดยองค์กรต่าง ๆ (Organizational Quarantine – OQ) 6,452 ล้านบาท
- การเตรียมความพร้อมด้านสาธารณสุขสำหรับสถานการณ์ฉุกเฉิน 519 ล้านบาท
- นอกจากนี้ ยังมีเงินกู้ตามพระราชกำหนด ฉบับเพิ่มเติม ที่มีผลบังคับใช้แล้ว เมื่อ 25 พฤษภาคม 2564 ที่จำนวน 30,000 ล้านบาท เพื่อเตรียมพร้อมรับมือความไม่แน่นอนของการระบาดของโรคโควิด-19 (30)

8. Timeline มาตรการทางเศรษฐกิจ และสังคมในประเทศไทย

มาตรการกระตุ้นช่วยเหลือทางเศรษฐกิจในประเทศไทยถึงเดือนพฤษภาคม 2564 แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปมาตรการกระตุ้นช่วยเหลือทางเศรษฐกิจในประเทศไทยถึงเดือนพฤษภาคม 2564(31)

มาตรการ	รายละเอียด
มาตรการดูแลและเยียวยาผลกระทบจากโรคโควิด-19 ต่อเศรษฐกิจไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมระยะ 1-3	ระยะที่ 1 (4 มีนาคม 2563): วงเงินหนึ่งแสนล้านบาท โดยให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตลอดจนการลดภาระทางภาษี และการดำเนินมาตรการเยียวยากลุ่มเปราะบางรายละเอียด 1,000 บาท เป็นเวลา 3 เดือน ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ รายละเอียด 3,000 บาท และการแจกเงินช่วยเหลือ 5,000 บาท สำหรับแรงงานและลูกจ้างสถานประกอบการที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงผู้ประกอบการรายย่อยที่ไม่ได้อยู่ในระบบประกันสังคม
	ระยะที่ 2 (24 มีนาคม 2563): วงเงิน 1.17 แสนล้านบาทเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพมาตรการช่วยเหลือในระยะที่ 1
	ระยะที่ 3 (7 เมษายน 2563): วงเงิน 1.9 ล้านล้านบาท ดังรายการต่อไปนี้ (ก) เงินกู้หนึ่งล้านล้านบาท เพื่อใช้ดังนี้ 1) 4.5 หมื่นล้านบาท ในด้านการรักษาพยาบาล 2) 5.55 แสนล้านบาทสำหรับความช่วยเหลือเยียวยาและชดเชยให้แก่ประชาชน เกษตรกร และผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบ และ 3) 4 แสนล้านบาท สำหรับการฟื้นฟูเศรษฐกิจ

มาตรการ	รายละเอียด
	(30) วงเงิน 5 แสนล้านบาท เพื่อเพิ่มสภาพคล่องภาคธุรกิจ โดยใช้สนับสนุนงบประมาณแก่ธนาคารพาณิชย์เพื่อปล่อยกู้ให้แก่บริษัทที่ประสบปัญหาสภาพคล่อง (ค) วงเงิน 4 แสนล้านบาท เพื่อดูแลเสถียรภาพภาคการเงิน โดยจัดตั้งกองทุนเพื่อรักษาสภาพคล่องของการระดมทุนในตลาดตราสารหนี้
มาตรการบรรเทาผลกระทบต่อประชาชนและผู้ประกอบการธุรกิจจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในระลอกใหม่ (ระลอกสอง)	วันที่ 19 มกราคม 2564 มติคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติโครงการ “เราชนะ” จำนวน 3,500 บาท เป็นเวลา 2 เดือน รวมคนละ 7,000 บาท ได้แก่ กลุ่มผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และกลุ่มคนที่ได้รับสิทธิคนละครึ่ง วงเงินโครงการรวม 210,200 ล้านบาท วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564 มติคณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบมาตรการช่วยเหลือผู้ประกันตนตามมาตรา 33 โครงการ ม.33 เรารักกัน คนละ 4,000 บาท จ่ายให้อาทิตย์ละ 1,000 บาท วงเงิน 4 หมื่นล้านบาท วันที่ 5 พฤษภาคม 2564 มติคณะรัฐมนตรี มีมาตรการต่าง ๆ เช่น โครงการเราชนะ จำนวนกลุ่มเป้าหมายประมาณ 32.9 ล้านคน วงเงิน 67,000 ล้านบาท โครงการ ม. 33 เรารักกัน จำนวนกลุ่มเป้าหมายประมาณ 9.27 ล้านคน วงเงิน 18,500 ล้านบาท โครงการเพิ่มกำลังซื้อให้แก่ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ระยะที่ 3 จำนวนกลุ่มเป้าหมายประมาณ 13.65 ล้านคน โครงการเพิ่มกำลังซื้อให้แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ จำนวนกลุ่มเป้าหมายประมาณ 2.5 ล้านคน นอกจากนี้ ยังมีมาตรการกระตุ้นกำลังซื้อของประชาชนในกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางและรายได้สูง ได้แก่ โครงการคนละครึ่ง ระยะที่ 3 โครงการ “ยิ่งใช้ยิ่งได้” โดยรัฐสนับสนุน e - Voucher ให้กับประชาชนที่ใช้จ่ายซื้อสินค้า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และค่าบริการกับผู้ประกอบการที่จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม
	วันที่ 20 กรกฎาคม 2564 มติคณะรัฐมนตรี (ครม.) ให้ดำเนินงานการจ่ายเงินเยียวยาผู้ประกันตน ม. 33-39 และ ม.40 กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการประกาศมาตรการล็อกดาวน์ ใน 10 จังหวัด ใน 9 กิจการ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร นครราชสีมา ปัตตานี ยะลา สงขลา จะมีการโอนเงินเข้าบัญชีนายจ้าง ลูกจ้าง ผ่านบัญชีพร้อมเพย์ วันที่ 6 สิงหาคม 2564
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาอนุมัติวงเงิน 2,000 ล้านบาท (เมื่อ 1 พฤษภาคม 2563) เพื่อสนับสนุนค่าอาหารบุตรของแรงงานที่มีรายได้ต่ำเป็นจำนวนกว่า 750,000 คน
เงินสมทบกองทุนประกันสังคม	ลดอัตราเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมสำหรับนายจ้างและลูกจ้างเป็นเวลา 3 เดือน ในช่วงเดือนกันยายน-พฤศจิกายน 2563 และสำหรับงวดค่าจ้างในเดือนมิถุนายน – สิงหาคม 2564

มาตรการ	รายละเอียด
	วันที่ 26 มกราคม 2564 มติคณะรัฐมนตรี ช่วยเหลือทั้งนายจ้างและลูกจ้าง ผู้ประกันตนในระบบตามมาตรา 33 โดยลดเงินสมทบประกันสังคมในส่วนลูกจ้างลง เหลือร้อยละ 0.5 ในเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2564 เพื่อช่วยลูกจ้างในระบบ ประกันสังคม 12 ล้านคน
ประกันสุขภาพ	หน่วยงานประกันสังคมของไทยให้ความคุ้มครองครอบคลุมค่ารักษาพยาบาลจากการติดเชื้อโควิด-19 ทุกรายการการหักค่าเบี้ยประกันสุขภาพเพื่อลดหย่อนภาษีเพิ่มขึ้นเป็น 25,000 บาท จากเดิม 15,000 บาท โดยมีผลตั้งแต่ 1 มกราคม - 31 ธันวาคม 2563
สิทธิประโยชน์กรณีว่างงาน	แรงงานที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของกองทุนประกันสังคม ได้รับเงินทดแทนกรณีว่างงานเพิ่มขึ้น โดยผู้ประกันตน 33 ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด สามารถยื่นรับสิทธิว่างงานเหตุสุดวิสัย ร้อยละ 50 ของค่าจ้างไม่เกิน 30 วัน
เงินอุดหนุนช่วยจ่ายค่าจ้าง	วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สามารถขอรับเงินอุดหนุนช่วยจ่ายเงินค่าจ้างได้ ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงกรกฎาคม 2563 ให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นสมาชิกสำนักงานประกันสังคมและได้รับเงินเดือนไม่เกินเดือนละ 15,000 บาท
ความช่วยเหลือเฉพาะภาคการท่องเที่ยว	โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำสำหรับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นวงเงินสูงถึงหนึ่งแสนล้านบาทโดยสามารถขอพักชำระหนี้ได้สำหรับผู้ที่ไม่ต้องการเงินกองทุน เดือนเมษายน 2563 - ธันวาคม 2564
การดำเนินมาตรการทางการเงินการคลัง	<p>มาตรการทางการคลัง อนุมัติ (เมื่อ 30 เมษายน 2563) เป็น 3 ระยะ โดยมีมูลค่าเท่ากับร้อยละ 8.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ สำหรับมาตรการดังนี้</p> <p>ก) การใช้จ่ายด้านสาธารณสุข</p> <p>ข) การช่วยเหลือแรงงาน เกษตรกร และผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากโรคโควิด-19</p> <p>ค) การช่วยเหลือบุคคลและธุรกิจในรูปแบบสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และ</p> <p>ง) การลดค่าน้ำและค่าไฟฟ้า รวมทั้งการลดเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมของลูกจ้างและนายจ้าง</p> <p>อนุมัติวงเงินกู้เพิ่มเติม โดยในวันที่ 19 เมษายน 2564 มีประกาศราชกิจจานุเบกษา ประกาศเป็นพระราชกำหนด วงเงินหนึ่งล้านล้านบาท สำหรับค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขเกี่ยวข้องกับโรคโควิด-19 และการชดเชยผู้ได้รับผลกระทบ และสี่แสนล้านบาทเพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจส่วนต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาด วันที่ 20 พฤษภาคม 2564 ประกาศราชกิจจานุเบกษา</p> <p>การกระตุ้นทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย วันที่ 25 มีนาคม 2563 ลดอัตราดอกเบี้ยนโยบายเหลือร้อยละ 0.75 วันที่ 20 พฤษภาคม 2563 ลดอัตราดอกเบี้ยนโยบายเหลือร้อยละ 0.50 (ข้อมูลเดือนสิงหาคม 2564 ยังคงอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.50)</p>

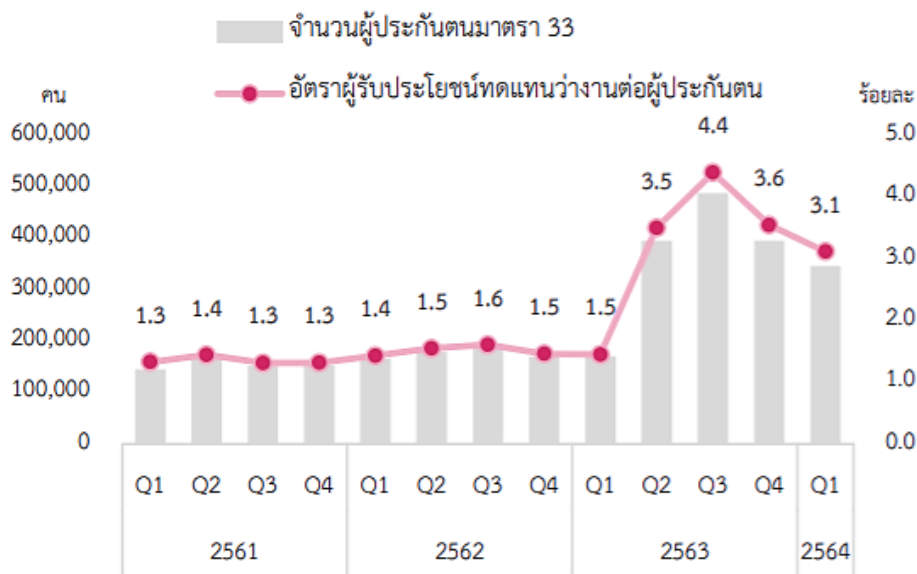
มาตรการ	รายละเอียด
	<p>มาตรการทางการเงิน เพื่อช่วยเหลือธุรกิจ ได้แก่</p> <p>(ก) เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำจากธนาคารแห่งประเทศไทยให้แก่สถาบันการเงิน เริ่มตั้งแต่วันที่ 19 เมษายน 2563 และออกมาตรการสินเชื่อฟื้นฟูเพิ่มเติมวันที่ 19 เมษายน 2564 และ</p> <p>ข) การผ่อนปรนเงื่อนไขการชำระหนี้สำหรับธุรกิจ มาตรการพักชำระหนี้ ณ วันที่ 21 มิถุนายน 2564</p> <p>ได้ให้ความช่วยเหลือจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2564 ตามความสมัครใจ และเปิดโอกาสให้ลูกหนี้สามารถทำการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ได้เพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถในการชำระหนี้</p>
	<p>มาตรการส่งเสริมเสถียรภาพภาคการเงิน ตั้งแต่วันที่ 19 เมษายน 2563 ได้แก่</p> <p>ก) การจัดตั้งกองทุนเพื่อรักษาสภาพคล่องของการระดมทุนในตลาดตราสารหนี้ โดยธนาคารแห่งประเทศไทย</p> <p>ข) ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าซื้อพันธบัตรรัฐบาลในส่วนที่เกินจาก 100 ล้านบาท ในเดือนมีนาคม 2563</p> <p>ค) การลดหรือยกเลิกการออกพันธบัตรของธนาคารแห่งประเทศไทยและ</p> <p>ง) การจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกพิเศษเพื่อดูแลสภาพคล่องของกองทุนรวมผ่านช่องทางธนาคาร</p>
	<p>วันที่ 5 พฤษภาคม 2564 มติคณะรัฐมนตรีมีมาตรการช่วยเหลือและบรรเทาผลกระทบการแพร่ระบาดของโรคใหม่ (ระลอกสอง) อนุมัติวงเงินรวม 10,000 ล้านบาท ประกอบด้วยสินเชื่อสู้ภัยโควิด-19 มาตรการพักชำระหนี้สถาบันการเงินเฉพาะกิจ และรายงานมาตรการการคลัง มาตรการการเงิน และมาตรการอื่นๆ เช่น มาตรการลดภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ขยายกำหนดเวลาการจัดเก็บภาษีที่ดิน เป็นต้น</p>

หมายเหตุ: ตารางนี้ได้เพิ่มเติมข้อมูลการรายงานการประเมินผลกระทบรวมด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย จนถึงเดือนพฤษภาคม 2564

9. Timeline อัตราการว่างงานในประเทศไทย

ภาพรวมทั้งปี 2563 อัตราการว่างงานอยู่ที่ร้อยละ 1.69 เพิ่มสูงขึ้นจากปี 2562 ที่ร้อยละ 0.98 หรือมีจำนวนผู้ว่างงานประมาณ 6.5 แสนคน โดยเมื่อไตรมาสที่ 4 ของปี 2563 นั้น อัตราการว่างงานเพิ่มเป็นร้อยละ 1.83 และเพิ่มเป็นร้อยละ 1.96 ในไตรมาสที่ 1 ของปี 2564 นอกจากนี้ ในปี 2564 แรงงานมีชั่วโมงการทำงานลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือ 40.1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งลดลงร้อยละ 1.8 จากช่วงเดียวกันของปี 2563 ผู้รับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานของผู้ประกันตนมาตรา 33 มีจำนวน 3.46 แสนคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.1 ของผู้ประกันตนรวมภายใต้มาตรา 33 ซึ่งสูงกว่าช่วงเดียวกันของปี 2563 ที่การระบาดยังไม่รุนแรง โดยในจำนวนนั้นเป็นผู้รับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานรายใหม่ประมาณ 0.8 แสนคน

ในเดือนมีนาคม 2564 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูง ขณะที่ผู้ประกันตนที่รับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานด้วยเหตุสุดวิสัยมีจำนวน 62,731 คน และลูกจ้างของสถานประกอบการที่ขอใช้มาตรา 75 ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานฯ มีจำนวนทั้งสิ้น 82,346 คน ลดลงเป็นไตรมาสที่ 3 ติดต่อกัน ดังภาพที่ 6 (32)

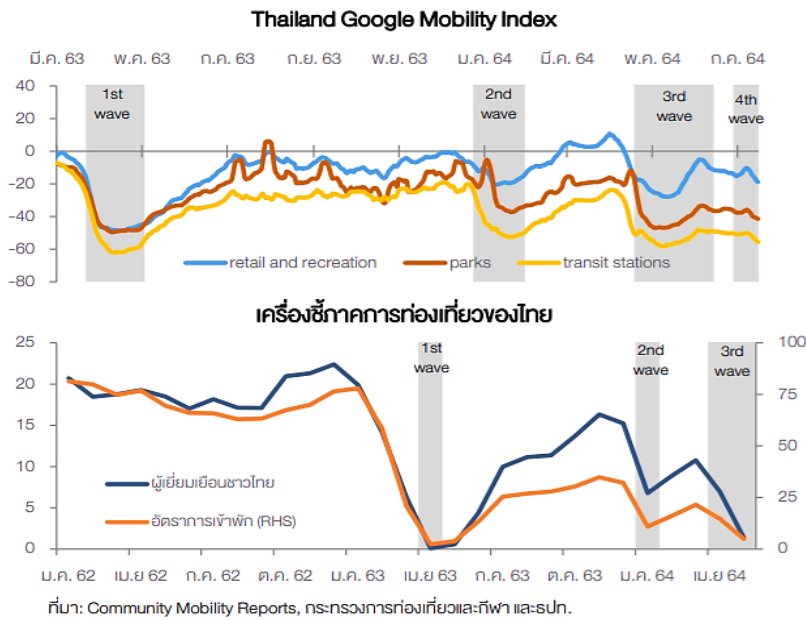

ที่มา: สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน

ภาพที่ 6 : จำนวนผู้ประกันตนมาตรา 33 และอัตราผู้รับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานต่อผู้ประกันตนมาตรา 33 รายไตรมาส ระหว่างปี 2561 – 2564

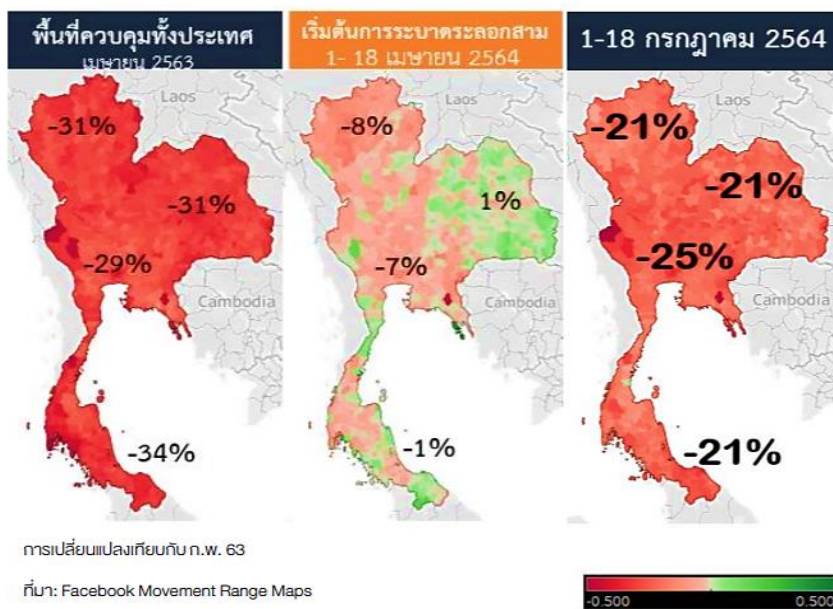
10. Timeline ตัวชี้บ่งด้านเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย(33)

ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้นำข้อมูลของ Thailand google mobility index นำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการติดตามภาวะเศรษฐกิจและการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจโดยเครื่องชี้การเดินทางเพิ่มขึ้น/ลดลง ก็จะสื่อถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจในการใช้จ่ายใช้สอยที่น่าจะเพิ่มขึ้น/ลดลงเช่นกัน และสะท้อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ลดลงมากในช่วงระบาดระลอกที่ 1 และส่วนการระบาดในระลอกใหม่ (ระลอกที่ 2) ซึ่งเริ่มขึ้นหลังจากการพบผู้ติดเชื้อจำนวนมากที่จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2563 ทำให้การเคลื่อนที่ลดลงต่ำในช่วงกลางเดือนมกราคม 2564 และกลับขึ้นสู่ระดับปกติได้ในช่วงต้นเดือนมีนาคม ต่อมาการระบาดระลอกที่ 3 ซึ่งเริ่มขึ้นในช่วงต้นเดือนเมษายน 2564 ภาวะเศรษฐกิจเคลื่อนตัวต่ำลงไปอีก โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง และการท่องเที่ยวที่ตัวเลขใกล้เคียงกับระยะที่ 1 อันเนื่องมาจากมาตรการที่เข้มงวดทั่วประเทศ ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 : ดัชนีการเดินทางของบุคคลในชุมชนที่แจกแจงข้อมูลตามการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ (Thailand Google Mobility Index) และ เครื่องชี้ภาคการท่องเที่ยวของไทยรายเดือน ในแต่ละช่วงของการระบาด (33); retail and recreation: ร้านค้าปลีก และที่หย่อนใจ, parks: สวนสาธารณะ, transit stations: สถานีขนส่ง

เช่นเดียวกับหลักฐานจาก Facebook Movement Range Maps ซึ่งเป็นข้อมูลการเคลื่อนที่ของผู้ใช้งาน Facebook ทั้งนี้ ฐานข้อมูลของ Facebook ให้ข้อมูลเป็นรายอำเภอในเกือบทุกอำเภอของประเทศไทยชี้ให้เห็นว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเคลื่อนที่ของประชาชนทั่วไป (ผู้ใช้งาน Facebook) ในเดือน กุมภาพันธ์ 2563 การเคลื่อนที่ของประชาชนทั่วไปลดลงอย่างมากถึงจุดต่ำสุดที่ระดับติดลบร้อยละ 29-34 ในเดือนเมษายน 2563 และติดลบร้อยละ 7 เมื่อเปรียบเทียบกับเดือนเมษายน 2564 ในขณะที่เดือนกรกฎาคม 2564 การเคลื่อนที่ลดลงถึงระดับติดลบร้อยละ 25 ซึ่งสะท้อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจปรับลดลงในวงกว้าง ไม่ได้จำกัดอยู่ในจังหวัดที่มีมาตรการเข้มงวด ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 : การเคลื่อนที่ของผู้ใช้งาน Facebook ระหว่างอำเภอ การเปลี่ยนแปลงเทียบกับ เดือน กุมภาพันธ์ 2563(33)

11. Timeline หนี้ครัวเรือน และการบริโภคในประเทศไทย

ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย ระบุว่าครัวเรือนไทยมีหนี้ที่อยู่ในระดับสูงอยู่เดิม โดยภาระหนี้ต่อรายได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากรายได้ที่ลดลงเนื่องจากวิกฤตโควิด-19 โดยสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP และสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อรายได้ครัวเรือน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 79.9 และ 149.7 ณ สิ้นปี 2562 มาอยู่ที่ร้อยละ 83.8 และ 158.8 ณ สิ้นไตรมาสที่ 2 ปี 2563 ตามลำดับ สูงสุดในรอบ 18 ปี (34) และ ณ ไตรมาส 1 ปี 2564 หนี้ครัวเรือนไทยทั้งระบบ 14.13 ล้านล้านบาท คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 90.5 ต่อ GDP ส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้ระยะสั้น เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้และครัวเรือนแบกรับภาระจ่ายหนี้ผ่อนส่งสูง โดยหนี้สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์และจักรยานยนต์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง (35) นอกจากนี้ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ระบุว่า หนี้สินในภาคครัวเรือนของไทยยังคงมีทิศทางขาขึ้น โดยหลักๆ เป็นผลมาจากการเร่งขึ้นของหนี้รายย่อย 3 กลุ่ม ได้แก่ หนี้บ้าน หนี้ประกอบอาชีพ และหนี้เพื่อใช้จ่ายชีวิตประจำวัน

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ทำการสำรวจภาวะหนี้สินและการออมของประชาชนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล เปรียบเทียบระหว่างเดือนมีนาคม และเดือนมิถุนายน 2564 ซึ่งเป็นช่วงและหลังการระบาดระลอกที่ 3 พบว่า สถานการณ์รายได้และหนี้สินของประชาชนรายย่อยถดถอยลงมาจากผลของโรคโควิด-19 ระลอกที่ 3 โดยมี “จำนวนบัญชีสินเชื่อ” และ “สัดส่วนภาระหนี้ต่อรายได้” เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 46.9 จากร้อยละ 42.8 เมื่อเปรียบเทียบกับเดือนมีนาคม 2564 ผลการสำรวจยัง พบว่า ลูกหนี้ห่วงปัญหาหนี้สินของตัวเองมากขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.5 ประเมินว่าปัญหาหนี้ของตัวเองยังไม่น่าจะดีขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปี 2564 (36)

12. เอกสารอ้างอิง

1. EL Yeyati, F Filippini,. Social and economic impact of COVID-19. Brookings Global Working Paper #158 Global Economy and Development program at Brookings 2021 [Available from: www.brookings.edu/global].
2. International Monetary Fund. 2021. World Economic Outlook: Managing Divergent Recoveries. Washington, DC, April. 2021.
3. World Economic Situation And Prospects: July 2021 Briefing, No. 151: United Nations; 2021 [Available from: <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/world-economic-situation-and-prospects-july-2021-briefing-no-151/>].
4. Asian Development Outlook (ADO) 2021: Financing a Green and Inclusive Recovery 2021 [Available from: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/692111/ado2021.pdf>].
5. World Economic Situation And Prospects: April 2020 Briefing, No. 136: United Nations; 2020 [Available from: <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/world-economic-situation-and-prospects-april-2020-briefing-no-136/>].

6. WTO คาดการณ์การค้าสินค้าโลกฟื้นตัวร้อยละ 8 ในปี 2564 ส่วนภาคบริการรอวัคซีนซัพพลายเชนที่ฟื้นตัว: คณะผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การการค้าโลกและองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก; 2021 [Available from: <https://bit.ly/3sxGBcN>].
7. McKinsey. How COVID-19 has pushed companies over the technology tipping point and transformed business forever 2020 [Available from: <https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/how-covid-19-has-pushed-companies-over-the-technology-tipping-point-and-transformed-business-forever>].
8. World Economic Forum; 10 technology trends to watch in the COVID-19 pandemic 2020 [Available from: <https://www.marketingoops.com/data/10-technology-trends-after-covid-19/>].
9. The Implications of COVID-19 for Mental Health and Substance Use: KAISER FAMILY FOUNDATION 2021 [Available from: <https://www.kff.org/coronavirus-covid-19/issue-brief/the-implications-of-covid-19-for-mental-health-and-substance-use/>].
10. Angellist B. The 2020 State of Remote Work. 2021 [Available from: <https://lp.buffer.com/state-of-remote-work-2020>].
11. DIGITAL 2021 JULY GLOBAL STATSHOT REPORT 2021 [Available from: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-july-global-statshot>].
12. Everyone Included: Social Impact of COVID-19: United Nations; 2020 [Available from: <https://www.un.org/development/desa/dspd/everyone-included-covid-19.html>].
13. วรราชกร สาระกุล. Covid Slide: บาดแผลใหญ่ทางการศึกษา. 2021.
14. กานต์ธีรา ภูริวิกรัย. เมื่อโควิดดิสร้บต์การศึกษา : เปิดบทเรียนความเหลื่อมล้ำในวันที่โลกติดไวรัส 2021 [Available from: <https://www.eef.or.th/inequality-in-education-and-covid-19/>].
15. กัมพล พรพัฒน์ไพศาลกุล. Labor Market Digital Transformation: หนทางด้านวิกฤต. FOCUSED AND QUICK. 2020(171).
16. สมชัย จิตสุชน. ผลกระทบทางสังคมของการระบาดโรคโควิด-19 ระลอกใหม่และมาตรการที่ควรมี [Available from: <https://tdri.or.th/2021/01/impact-of-new-covid-19-wave/>].
17. พณ. ซีไอทีตัวแปรอนาคตส่งออก หวังคงมูลค่าเกิน 2 หมื่นล้านดอลลาร์/เดือน สอดรับเอกชนคาดโต 6-8%: มติชนออนไลน์; 2021 [Available from: https://www.matichon.co.th/economy/news_2741289].
18. รายงานตามติดเศรษฐกิจไทย เส้นทางสู่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ: World Bank Group; 2021 [Available from: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/652021626180833341/pdf/Executive-Summary.pdf>].
19. โควิด-19 ระลอกใหม่ ป่วนการท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั่วโลกและไทยในช่วงที่เหลือของปี 2564 (กระแสรศรณ ฉบับที่ 3255) ศูนย์วิจัยกสิกรไทย 2021 [Available from: <https://kasikomresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/Covid-Travel-z3255.aspx>].
20. ผลิตรัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไตรมาสที่ 2/2564: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2021 [Available from: https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5176].
21. เศรษฐฯพุมิ สุทธิวาหนฤพุมิ. จับอาการเศรษฐกิจ สร้างทางออกวิกฤตไทย. 2021.

22. ชากร เลิศนิพัทธ์. ความเปราะบางของประชาชนกลุ่มเปราะบางภายใต้โควิด-19 2021 [Available from: <https://tdri.or.th/2020/06/impact-of-covid19-on-vulnerable-groups/>.
23. ผลกระทบโควิด-19 ต่อชีวิตของกลุ่มคนไร้บ้านและคนจนเมือง: TSRI; 2020 [Available from: https://tsri.or.th/files/trf/2/files/Report/TSRI_Factsheet_COVID19_Impact_against_Homeless_and_Urban_Poverty_01_202010.pdf.
24. รายงานสรุปผลการสำรวจเชิงคุณภาพการระบาดของโควิด – 19 ผลกระทบต่อคนในไร้บ้านในประเทศไทย: Penguinhomeless; 2021 [Available from: <https://www.facebook.com/Penguinhomeless/posts/1696897367149373>.
25. ยศ วัชรคุปต์, สมชัย จิตสุชน. ผลกระทบของโควิด-19 ต่อผู้สูงอายุ 2020 [Available from: <https://tdri.or.th/2020/09/the-impact-of-covid-19-on-older-persons/>.
26. กสศ. ห่วงโควิดระลอกใหม่ ก่อปรากฏการณ์ ‘Covid Slide’ เร่งช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส 1.43 แสนคน กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา; 2021 [Available from: <https://www.eef.or.th/news-11-01-21-2/>
27. Rapid Assessment of Children Left Behind During COVID-19 Pandemic report UNICEP, University Mahidol; 2020 [Available from: Rapid Assessment of Children Left Behind During COVID-19 Pandemic report
28. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. โครงการวิจัยคนจนเมืองที่เปลี่ยนไปในสังคมเมืองที่กำลังเปลี่ยนแปลง สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว) 2020.
29. วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร. การสังเคราะห์มาตรการและนโยบายของรัฐบาลเพื่อลดการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 จากผลการประเมินการปฏิบัติตนของประชาชนไทยต่อมาตรการต่างๆ 2020 [Available from: <https://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/5273?locale-attribute=th>.
30. รัฐบาล ชี้แจงจัดสรรงบประมาณแก้ปัญหาโรคโควิด-19 กว่าแสนล้านบาท เบิกจ่ายแล้ว 8.7 หมื่นล้านบาท สำรองอีก 3 หมื่นล้านบาท: สำนักข่าว,(กรมประชาสัมพันธ์); 2021 [Available from: <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG210605102102651>.
31. การประเมินผลกระทบรวมด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย: สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย; 2020 [Available from: <https://www.unicef.org/thailand/media/5671/file/Socio-Economic%20Impact%20Assessment%20of%20COVID-19%20in%20Thailand.pdf>.
32. ภาวะสังคมไทย Social situation and outlook: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ; 2021 [Available from: https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5491&filename=socialoutlook_report.
33. ส่องเศรษฐกิจไทยในวิกฤติโควิด 22 กรกฎาคม 2564 ธนาคารแห่งประเทศไทย; 2021 [Available from: https://www.bot.or.th/Thai/AboutBOT/Activities/Documents/MediaBriefing2021/220764_Briefing.pdf.
34. รายงานการประเมินเสถียรภาพระบบการเงินไทย 2563: ธนาคารแห่งประเทศไทย; 2020 [Available from: https://www.bot.or.th/Thai/FinancialInstitutions/Publications/DocLib_FSR2563/FSR2020.pdf.

35. เสาวณี จันทะพงษ์. ภารกิจแก้หนี้ประชาชน: เพื่อบรรเทาผลกระทบจากโควิด 19 สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำ (ตอน 1) 2021 [Available

from:https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_3Aug2021.aspx.

36. หนี้ครัวเรือนทะลุระดับ 90% ต่อจีดีพี... ดอกเบี้ยวงวนหนี้-รายได้ไม่พอใช้จ่าย ศูนย์วิจัยกสิกรไทย; 2021 [Available

from:<https://portal.settrade.com/brokerpage/IPO/Research/upload/2000000414028/3236%20p.pdf>.